

pomanjkanje učiteljstva ni nastopilo. Razni samostani so poslali obilico „vernih“ koleginj in tuintam so se prikazale eksotične rastline — učitelji za silo. Učitelji niso bili nič kaj veseli svojih novih „kolegov“. Sedaj so se jim odprle oči, spoznali so, da so na krivi poti. O pravem času še so jo zapustili. S podvojeno silo so se podali v javnost, na pripravljavnico mariborskega učiteljskega posiljajo najboljši material, (škoda, da ni v Ljubljani pripravljavnice!) učiteljska društva podpirajo pripravniško knjižnico, učiteljstvo se shaja s kandidati, in uspeh je ta, da dobivajo Štajerci (pa tudi Korošci) iz Maribora visoko naobraženih, delavnih in idealnih sobojevnikov.

Predragi kranjski tovariš, posnemaj torej Štajerce v njih delovanju, a ne v zmoti, zakaj ta bi znala postati jako opasna. Preskrbi se s čilimi močmi in glej, da te veliki trenutek ne dobi nepripravljenega. Vеди, le malo časa še, in ponosna klerikalna zgradba se podere v prah. Saj poznaš zgodovino! Li ni napredna misel povsod zmagovita? Li ne slišiš, kako poka klerikalna stavba, in če meni ne veruješ, poslušaj odlomek iz članka, ki ga je priobčil kranjski klerikalni politik v številki graškega „Volksblatt“ z dne 18. avgusta t. l.: „Z velikim nezadovoljstvom zasledujem vabanque politiko načelnika slovenske ljudske stranke in z menoj velika množica inteligentnih somišljenikov slov. kršč. soc. stranke... Upi, ki jih je stavil Misija na svojega protežiranca, katerega je uvedel v najvišjih krogih, se ne izpolnjujejo... Sedaj se je bati, da je vrhunec (strankine moči) zaradi korupcije v konservativnem taboru (principi postranska, kričanje in prazne besede glavna stvar) in zaradi pridnega, smotrenega dela nasprotnikov, ki ga odlikuje stvarno znanje, že prekoračen, to tembolj, ker so nekvalificirani napadi na vero v nasprotnem časopisu izginili in inserira celo dr. Šušteršič svojo pisarno v ateistiškem „Slovenskem narodu“! —

To je pisal kranjski klerikalni politik. Li vidite, da sam priznava zopetno nazadovanje klerikalizma? Sedaj ni čas tihe resignacije, ampak trdno se je treba združiti, pozabiti je treba vse prepire in osebnosti, skrbeti je treba za večjo izobrazbo naroda in učiteljskega načrta, v šoli je treba podvojiti, da, potrojiti naše delo, in ni mogoče, da se ne bi skoraj sistem izpremenil! O preganjanju kranjskega učiteljstva se je že zvedelo na dvoru in le vprašanje časa je, ko bo Schwarz to poplačal s svojim upokojenjem in to tembolj, ker so na Dunaju s kranjsko klerikalno stranko nezadovoljni. Najbrže ne bo več tistih mastnih tisočakov za „Gospodarsko zvezo“. In kaj potem? Vabanque, vabanque!...

Strasen mora biti ta „mene-tekkel-fares“ graškega klerikalnega lista za naše klerikalee, a za nas učitelje se sliši kakor angeljsko petje. Poka, poka, povsod poka, kaj vse že čivkajo vrabei na strehah... strasen polom se pripravljaja, a na razvalinah zraste novo življenje.

Pri krstu tega hočemo kumovati, torej vsi na Kranjsko! —

Ali ste že našemu listu pridobili novega naročnika?

Obrambna statistika.*)

Jeseniško šolsko vprašanje.

Vkljub pomladitvi in prerobenju družbe sv. C. in M. izza l. 1907. vendar naše obrambno delo še niti izdaleka ni popolno. Na skrajnih mejah naše domovine je stvar komaj v začetkih, drugod morda niti tako daleč. Pa tudi doma, v osrčju in njega najbližji bližini, čaka malo obdelano polje pridnih delavcev.

V poslednem stavku imam v mislih pred vsem naše industrialne kraje: Jesenice na Gorenjskem s Savo, Javornikom in Hrušico, Tržič, Litijo, Zagorje ob Savi, Hrastnik, Trbovlje, v novjšem času St. Janž na Dolenjskem, kjer se počenja razvoj premogovnika itd. Pa tudi Ljubljana nalikuje v mnogem oziru naštetim krajem in ne bi bilo napak, če se tudi tu izvede temeljita revizija v vseh panogah narod-

nega življenja. Nemara se pride do precej fantastičnih zaključkov.

Kakšna bodi ta revizija?

Najbolj nam je treba statistike. S številkami doženimo neke števila slovenskih in nemških otrok, marveč tudi, kje so zaposleni starši teh otrok, kaj in kdo vpliva na njihovo mišljenje, sploh upoštevajmo vso okolico, ves milje, v katerem se gibljejo, in spoznali bomo, kje nas črevelj najbolj žuli ter kje je potreba zastaviti vzvod, da bo naše obrambno delo kazalo tudi uspehe, ki ne bodo v nerazmerju z žrtvami.

Kdo naj to statistično revizijo izvrši!

Družbino vodstvo naj napravi načrt ter delo razdeli po podružnicah.

Podružnice se doslej pečajo skoro izključno samo s pobiranjem denarja. Gotovo nad vse potrebna stvar, predpogoj vsemu drugemu! A mnogo podružnic je, katerih člani niso posebno pri denarju, da komaj odrajtajo 2 kronici letno. Tu naj bi nadomestilo denarne prispevke obrambno delo! V prvi vrsti mislim tu na akademične podružnice, ki se po novih pravilih ustanove tudi na Dunaju in v Pragi.

Člani akademičnih podružnic imajo tudi toliko izobrazbe, da družbi lahko mnogo več koristijo s takim delom, kot če morda napravijo kako veselico, kjer se potroši mnogo časa in truda, družba pa dobi od tega bore malo. Seveda delo teh podružnic ne sme biti nikakor omejeno na podružničen okoliš. Člani se o počitnicah razkrope širom slovenskih dežel, tam naj prouče razmere, se o teh pri svojih podružnicah v vseučiliških mestih dogovore ter vodstvu stavijo primerne predloge. Seveda s tem še ni končano njihovo delo: tudi pri izvrševanju teh predlogov jih ne sme manjkati!

Toliko v premislek! V naslednjem hočem podati zgled, kako si jaz predstavljam tako delo, ki ne napravlja preveč truda, a nikakih stroškov. Treba samo nekoliko dobre volje!

Na gorenjskih Jesenicah je bilo pred dvema letoma šolsko vprašanje skoro stalno na dnevnem redu. V občinskih sejah, na javnih shodih in v časopisu so se ondotni rodoljubi prekljali med seboj toliko časa, da je iz moke nastal tale kruh: na Savi pri Jesenicah se je vzdignila ponosna stavba z izzivajočim napisom „Deutsche Volksschule“, ki ji delata asistenco „Deutscher Kindergarten“ in „Turnhalle“. **Vprašanje slovenske šole pa je zaspano...**

Ali je moralo do tega priti?

Preiščimo tej „Deutsche Volksschule“ jetra in obisti!*)

Po ne povsem popolnih podatkih jeseniške šolske matice je vstopilo v to zasebno nemško šolo s pravico javnosti od l. 1901. do 1908. 311 otrok. Po narodnosti so bili:

Nemci: 178 ali 57.2%
Slovenci: 99 ali 31.8%
drugi: 34 ali 10.9%

Narodnost je vzeta po izpovedbah staršev, oziroma oskrbnikov. Kakšne so te izpovedbe pri delavstvu, da, celo pri domačinih v industrialnih krajih, ni treba posebej razlagati. Imena „Nemcev“ kakor: Polesnig, Majnik, Zemljak, Humitsch, Bizjak, Lassnig, Strukelj, Vrhovšek, Kosmatsch, Tschopp itd. nam govore dovolj razločno.

Iz zgornjih podatkov sledi, da hodi v nemško šolo komaj polovico nemških otrok. Če pa upoštevamo nezavednost naših ljudi, smemo brez pretiravanja zameniti nemške procenente s slovenskimi. Nemško zasebno šolo na Savi obiskuje potemtakem večina Slovencev.

Kje so zaposleni starši teh otrok?

V tvornici na Savi in Javorniku: 138 ali 44.3%
pri železnici: 67 ali 21.5%

*) Prvotno sem nameraval napraviti za jeseniški šolski okoliš statistiko po sledečem vzorcu:

Hišna št.	Ime in stan staršev	Narodnost		Število otrok	Obiskujejo				Opomba
		očeta	matere		za šolo godnih	slov. šolo	nem. šolo	slov. otroški vrtec	

Kar nisem zmozel jaz posameznik, to bi utegnile izvršiti podružnice. Za to bi treba, da se vzamejo odborniki, namestniki in namestnice, ki so sedaj večinoma samo po imenu, iz slojev, do katerih je pristop drugim težaven. Pod večjim vodstvom se bi tako napravile neke obrambne mape, ki bi kazale, kje je potreba največ dela. Ali se ne bi dalo to izvršiti za vse ogrožene kraje?

pri zidanju predora jih je

bilo: 46 ali 14.7%
domačinov (l): 20 ali 6.4%
drugih: 40 ali 12.8%

Iz tega je razvidno:

a) nemška industrija izrablja neke duševnih in telesnih sil slovenskega delavca marveč ga tudi raznaroduje;

b) kar dela nemška industrija, isto počenjajo tudi državna podjetja;

c) to raznarodovanje pa ne ostane samo v delavskih vrstah, marveč sega celo med domačine!

Zanimivo je tudi, da je iz slovenske šole prestopilo v nemško 73 otrok, kar pač jasno izpričuje nezavednost našega delavstva in agitacijo Nemcev za svoje raznarodovalnice, na drugi strani pa malobrižnost od slovenske strani ter nedostatek slovenskega šolstva.

Kako te pojave zatreji ali vsaj zaveziti?

Kratek odgovor bi bil: Odstraniti nemško industrijo ter jo nadomestiti s slovensko ali vsaj slovansko, pa podkuriti železniškemu ministru do te stopnje, da bo nastavljalo pri državnih podjetjih v naših krajih slovenske uradnike in uslužbence.

Kratek odgovor — samo kje je izvršitelj?

Če bi Slovenci imeli narodni svet, ki bi se mu v narodnih vprašanjih na vseh poljih pokorile vse političke in gospodarske naše organizacije! A mi pošiljamo rajši na Dunaj poslance, ter predlagajo odpravo narodnih svetov sploh, ne pomislivši, da so to tudi jako važne kulturne in gospodarske organizacije!

Drugim narodom ne privoščijo, za kar so prekomodni, da bi dali lastnemu rodu! Pa upati je, da tudi v to temnino prodro žarki spoznanja.

Poglejmo, kaj moremo mi napraviti.

Vprašanje zidanja slovenske šole se mora kar moč hitro rešiti. Sedanje šolsko poslopje je popolnoma nedostavno: stara graščinska podrtija se je v naglici za silo priredila za šolo; paralelke pa so nastanjene izven šole v privatnih hišah, ker je v poslopju premalo prostora.

Šola je tudi na neprikladnem mestu. Otroci s Save hodijo v nemško šolo, ker jo imajo takorekoč pred nosom.

Leta 1908/9. je obiskovalo slovensko šolo 563 otrok v 4 razredih in 5 paralelках. Učnih oseb je bilo 9, na vsako povprečno 62 otrok! Kakšni morajo biti učni uspehi pri tolikem številu otrok v nedostatnih, vsem pedagoškimi in higieničnimi principom v obraz se smejočih prostorih?!

To so uvideli jeseniški rodoljubi pa so se toliko časa prerekali po podpihovanju Nemcev, da je medtem zviti nemški lisjak zgradil moderno poslopje „Deutsche Volksschule“ sredi med Jesenicami in Savo, kjer se pretvarja slovenska deca v pristne Germane.

Poleg že navedene zaslepljenosti slovenskih delavskih mas tira slovensko deca tudi staro vse prej kot vablivo, na neprikladnem mestu stoječe poslopje slovenske šole v naročje nemški raznarodovalnici, kamor jih sili toliko, da sprejemajo samo najnadarjenejše izmed slovenskih otrok, druge pa odklanjajo ker imajo materiala v izobilju.

In posledice?

Slovenci smo menda obsojeni v to, da duševno in telesno prerajamo nemško pleme: naše najbistrejše glave so s svojimi učenimi deli množile nemško literaturo, slovensko zdravo in čilo ljudstvo pa pomlaja degenerirano german-

sko raso! Kam to privede, če se ne vzdramimo?!

Na lastne oči sem videl že par skoro neverjetnih slučajev, ki celo nekaterim staršem odpirajo oči ter jim kažejo usodno zmoto, da že bridko občutijo nespametnost pošiljanja otrok v nemško šolo.

Samo par zgledov! Zgodilo se je že, da je otrok slovenskih staršev, ki niti nemški ne znajo, se naučil v nemški šoli toliko, da je nagnal lastne roditelje z „bindische Hunde“... Pretepavanje, zasramovanje, celo blatenje in kamenjanje slovenske dece po učencih nemške šole so na dnevnem redu, in vsak Jeseničan zna o tem cele zgodbe.

Otroci nemške šole govore med sabo samo nemški. V šoli se nauče samo nemških črk, tako da slovenske knjige niti v roke vzeti ne znajo!

Vse to naravnost kriči, da o nemške raznarodovalnice tudi posirovalnice prve vrste! Da bi to slovenski starši kmalu spoznali!

Spoznati pa morajo pred vsem merodajni činitelji in pospešiti, kar moč, zidanje moderne slovenske šole, ki naj stoji na takem mestu, da bo izpodbit vsak izgovor o oddaljenosti slovenske šole. Zidati se mora osem razrednica, ker tako nameravajo ustanoviti Nemci, da izjalovijo ugodne posledice eventualne nove slovenske štirimrazrednice ali celo dveh: na Jesenicah in na Savi, kakor nekateri v svoji slepoti zahtevajo.

Odnosaji na Jesenicah in Savi so danes tako razdrapani, da je malo upanja, da se zlože v toliko, kolikor je potrebno za tako važen korak. Ali ne bi tu družba sv. C. in M. posegla vmes ter diplomatsko o posredovala med spornimi slovenskimi strankami? To bi tem lažje storila, ker ne bi treba šteti iz lastnega žepa, zakaj šola se bo gradila na občinske stroške. Kaj pa deželni odbor in deželni šolski svet?

Pokazal sem zevajočo rano, kdo bo zdravnik, ki jo izleči?

Mirko Černič.

Srednješolski vestnik.

**** Izpremembe na srednjih šolah.** Profesor na kočevski gimnaziji Kuno Hočev var pride v Ljubljano na prvo državno gimnazijo, za prave učitelje so pa imenovani dr. Ciril Ažman, dr. J. Lokar in dr. Vinko Šarabon, vsi trije na novomeški državni gimnaziji.

**** Upokojen** je pedagoški vodja nemško-slovenskih gimnazijskih razredov v Celju, Ivan Lieškounig. Mož nam ostane v prijaznem spominu, zakaj priznati se mu mora, da se je z vsemi močmi trudil dvigniti zavod v kljub težavam s strani vlade in v kljub notrajnim zaprekam, da ob priliki upokojenja ni dobil naslova ravnatelja, kar je bilo pričakovati, je menda vzrok, ker je deloval na slovenskem zavodu.

**** Ravnatelj graške realke, dr. Fr. M. Mayer,** je stopil po 41 letnem službovanju v pokoj. Spisal je znano knjigo „Zgodovina Avstrije s posebnim oziranjem na kulturno življenje“ in znamenito delo o deželi Štajerski.

**** Osebnost vestl.** Profesor na državni gimnaziji v Trstu dr. Rihard Findeis je imenovan profesorjem na drž. gimn. v VI. okr. na Dunaju; prof. na drž. realki v Pulju Rihard Riegler profesorjem na drž. realki v Celovcu. Prov. učitelj na drž. gim. v Trstu Gottfried Gilber je imenovan definitivnim učiteljem na tem zavodu; suplent na Franc Jožefovi gimn. na Dunaju dr. Gustav Biedl je imenovan suplentom na drž. gimnaziji v Trstu. Prov. učitelj na celjski slov. gimn. J. Bračko je imenovan za pravega učitelja istotam. Pravi učitelj na ljublj. realki dr. L. Gauby je imenovan na gimnazijo v Maribor.

**** K zadnjim srednješolskim imenovanjem.** V času od 29. junija do zadnjih imenovanj z dne 31. avgusta je bilo razpisanih 49 mest na srednjih šolah, kamor so tudi lahko opravičeno kompetirali slovenski prosilci, izprašani za nemški in slovenski učni jezik. Na posamezne stroke se je omenjeno število razdelilo sledeče: verouk 2, klas. filolog. 4, mod. filolog. 18, historična skupina 5, matematična skupina 7, prirodopisje 8, risanje 1, telovadba 4. Od vseh razpisov je odpadlo na kranjske srednje šole 5 mest, in sicer: a) na slovenske 4, b) na nemške 1. V tem terminu je bilo število slovenskih prosilcev precejšnje (poročevalcu javljenih 25 prosilcev za 14 mest), nekaj jih je prosilo izven Kranjske. Z imenovanji z dne 31. avgusta se je zasedlo 29 gori navedenih mest, od teh pri nas a) na slovenskih zavodih 4, b) na nemških 0. — V celem je bilo izdanih 126 imenovanj, ki se razdele sledeče; 40 profesorjev je bilo premeščenih na lastno prošnjo (Slovenec 1: K. Hočev var iz

*) Ta članek priporočamo naprednim listom v ponatisk. Uredn.